

ZUID-AFRIKA'S GRUWEL TOVENAARS

Een groot deel van de Zuid-Afrikaanse bevolking is extreem bijgelovig en staat huiverig tegenover de westerse geneeskunde. Liever bezoeken ze één van 's lands 200.000 tovenaars, sangoma's genaamd. Voor grotere penissen, om de loterij te winnen of als zwanger worden niet lukt. De beste 'medicijnen' om dit te bewerkstelligen bestaan uit lichaamsdelen. Dit kost jaarlijks zo'n 300 mensen het leven.

Tekst Marith Iedema

Op een drukke straathoek in Kaapstad krijg ik een flyer in mijn handen gedrukt. Vluchtig scan ik wat erop staat: 'Muti om rechtszaak te winnen, muti voor rijkdom, muti voor vrouwen die droog zijn.' Ik verfrommel het stuk papier en denk er geen seconde meer aan. Tot me de volgende dag hetzelfde gebeurt en de dag daarop weer. Bel Dr Ak Shaban voor een muti voor meer klanten, een strakkere vagina, een hardere erectie of als je ongewenst zwanger bent, lees ik. Geïntregeerd besluit ik de blaadjes te bewaren. Muti betekent medicijn, lees ik op internet. De tovenaars die je hiervan voorzien, sangoma's genaamd, zijn manusjes van alles. Je kan ze bezoeken voor de meest uiteenlopende problemen: van aids tot een gebroken hart. Op de site van sangoma Ibrahim vertellen zijn klanten in videoboodschappen geëmotioneerd over de geweldige ervaringen met deze 'man van power'. Een vrouw was verlaten door haar partner en treurde hier twee hele jaren om. Ze

KRUIDENBOS (L). Deze sangoma verzamelt zijn spullen in vrije natuur. Geen leeuwen- of mensenhuid te zien.

vaak niet aangegeven bij de politie. David Ngoveni: 'Als kinderen slachtoffer zijn geworden van een rituele moord kiezen veel ouders ervoor hun mond te houden uit angst voor magische vergelding.' Daar komt bij dat de criminelen die de moorden uitvoeren worden gevreesd. 'Dit zijn meestal niet de sangoma's zelf, maar handelaars die muti zien als lucratieve business en de lichaamsdelen verkopen aan de traditionele helers,' zegt Joan van Niekerk, nationaal directeur van Child Line, de organisatie die het onderzoek *Trafficking Body Parts in Mozambique and South Africa* gepubliceerd. Het rapport toont aan dat rituele verminkingen en moorden regelmatig voorkomen in Zuid-Afrika. Voornamelijk in de onderontwikkelde plaatsen meer landinwaarts, maar ook in de grote steden. Geschat wordt dat er ongeveer driehonderd mensen per jaar gedood worden voor hun lichaamsdelen. Betrouwbare cijfers zijn echter moeilijk te achterhalen. Niet elke mutimoord wordt herkend. Soms gaat de politie uit van een psychotische, sadistische moordenaar en zien ze het werkelijke motief over het hoofd. Daarnaast worden mutimoorden

naaste niet melden: 'Er is weinig vertrouwen in de politie hier en op het platteland moet er vaak een grote afstand worden afgelegd om de bureaus te bereiken.'

Ik lees het rapport vol afgrijzen. Een vrouw uit Bloemspruit in Zuid-Afrika doet een boekje open over haar ervaringen met een traditionele heler. Als het haar niet lukt om

MUTI DER MUTI'S

Albinolichaamsdelen worden gezien als heilig. Muti's zijn daarom het krachtigst met albino-armen, vingers, genitaliën, oren en bloed. Het gebruik van albinolichaamsdelen varieert. Zo weven vissers bijvoorbeeld albinohaar in hun netten in de hoop hun vangsten te verbeteren. Mijnwerkers gooien albinobloed op de grond of dragen lichaamsdelen of albinovlees in hun pakken. Ze geloven dat dit ze beschermt tegen alle gevaren onder de grond. Weer anderen begraven albinobotten, omdat ze geloven dat er op die manier goud en andere edelmetalen in de grond zullen ontstaan. Triest genoeg zijn albino's hun leven om deze reden niet zeker. Er wordt gejaagd op deze 'geesten' van Afrika.

zwanger te worden, besluit ze een sangoma te bezoeken voor hulp. Hij geeft haar mensenbloed te drinken. Drie grote glazen die ze achter elkaar naar binnen moet klokken. Ze moet bijna kotsen, maar zet door. 'Toen ik het bloed had opgedronken gaf hij me een riem met vingers en penissen van baby's,' vertelt ze. Ze moest de gordel met kinderg genitaliën een maand lang onder haar kleding dragen, dicht tegen haar buik aan. Ten slotte gaf hij haar een stuk vlees mee waarvan ze dacht dat het een mensenhart was. Hij droeg haar op er dagelijks een plakje vanaf te snijden, het te roosteren en op te eten. Voor de hele ceremonie moest ze 4000 rand afrekenen, 300 euro. Als de onderzoekers haar vragen waarom ze naar de sangoma in kwestie ging, antwoordt ze dat ze wanhopig was. Ze wist dat er kinderen waren vermoord voor haar hartenwens, maar zag geen andere uitweg.

DOKTERSBEZOEK

Ik haal de flyer tevoorschijn en bel het nummer van Dr Ak Shaban. Hoogleraar Ngoveni vertelt me vooraf dat de kans klein is dat een sangoma bij mij, een blank westers meisje, over muti's met ledematen zal beginnen. Als hij ze al voorschrijft. Uiteraard werkt niet elke traditionele heler met onderdelen van het menselijk lichaam. Er wordt ook veel gebruik gemaakt van dieren en planten. Dr Ak Shaban neemt op. Ik vertel dat ik een

KRUIDEN BUILTJE. Huisvoorraad takken en huiden van de sangoma.

groot gezin afhakte. Een sangoma had hem verteld dat het lid hem geluk zou brengen. 'Veel Zuid-Afrikanen geloven dat spreken in combinatie met lichaamsdelen de meeste kans van slagen hebben,' vertelt criminoloog David Ngoveni. Hij is verbonden aan de University of South Africa en gespecialiseerd in de Afrikaanse cultuur. Zo heerst de overtuiging dat je meer klanten krijgt als je een afgehakte hand begraaft voor de deur van je winkel. Wil je een stevig huis bouwen? Begraaf dan eerst een mensenschedel in de grond. Geslachtsdelen, zowel mannelijk als vrouwelijk, worden voorgeschreven om vruchtbaarheid te stimuleren. Wil het maar niet lukken de vrouw van je dromen voor je te winnen? Dan helpt het om anderen tong bij je te dragen.

ZWARTE MAGIE

Zuid-Afrika mag dan een van de meest ontwikkelde economieën

'De Sangoma gaf me een riem met vingers en penissen van baby's'

hulde zichzelf elke nacht in slaap en zorgde alleen voor hun kinderen. Wanhopig besloot ze sangoma Ibrahim te bezoeken en een week later stond haar geliefde voor de deur, smekend op zijn blote knieën of ze hem alsjeblieft terug wilde nemen. Terwijl ze haar verhaal doet rollen de tranen van geluk over haar wangen. Onschuldige oplichterij? Niet bepaald, zo concludeer ik al snel.

Deze traditionele helers, ook wel heksendokters genoemd, beperken zich niet tot spreken met takjes en kruiden. Muti is gebaseerd op het geloof dat er slechts een beperkte hoeveelheid geluk is op aarde. Wil je rijk of vruchtbaar worden? Dan moet dit ten koste gaan van een ander. Zo is er een zaak bekend van een man die geen kinderen kon krijgen en om die reden de penis van een vader van een

VERS GEITENBLOED. Voor elke kwaal valt het weggeloken van een teiltje geitenbloed aan te raden: succes verzekerd.

journalist ben en hem graag een bezoek wil brengen. Het is stil aan de andere kant van de lijn. Dan vraagt hij of ik ook medicijnen wil. 'Uhm ja,' antwoord ik aarzelend. 'Ik kan je alleen medicijnen geven als je een probleem hebt.' Ik kijk vluchtig op het lijstje met kwalen en ga voor het eerste dat ik zie staan: 'Ik wil mannen leren bevredigen.' Meeten heb ik spijt van mijn keuze. De loterij winnen of gewicht verliezen had meer voor de hand gelegen, en tijdens mijn bezoek straks een stuk minder ongemakkelijk. Ik heb weinig zin in een sexles van een tovenaer. Maar ik kan al niet meer terug. 'Ah, I see. Kom morgen maar langs.' 'Wat gaat er dan gebeuren?' 'Dan vertel ik wat je wil weten en help ik je van je probleem af. Je zal er nooit meer last van hebben,' klinkt het zelfverzekerd. Hij noemt een tijd en adres.

Ik kom aan in een armoedige straat in een buitenwijk van Kaapstad, de Gardens. Nadat ik het nummer weer heb gebeld komt een stevige man, niet de dokter zelf, me ophalen. Hij kijkt vragend naar de fotograaf. Ik had gister gezegd dat ik ook foto's wilde maken, wat de dokter geen probleem vond. Geen sprake van, zegt dit figuur resoluut. Met een onheilspellend gevoel in mijn maag

volg ik de man in mijn eentje richting de dokterspraktijk, die in een vervallen flat is gevestigd. We lopen door een doolhof van gangen en kamers. Naarmate we de praktijk naderen, hangen er kleurrijke doeken aan de half vergane muren, overall staan potjes gevuld met ondefinieerbare voorwerpen en er hangen

Hij tilde het kind op, sneed het open en verwijderde het hart en de longen

bossen takken aan haken. De geur van verbrand hout verdoezelt niet de mufheid waar de ruimte van doordrongen is. Ik word een wachtkamer ingeleid waar nog andere mensen zitten. Tot mijn verbazing kijkt niemand vreemd op van mijn komst. Het is blijkbaar niet heel bijzonder dat een blank meisje hier

SEX MET BABY'S

Een ander groot probleem in Zuid-Afrika is de heersende mythe dat sex met baby's of maagden mensen van aids/hiv geneest. Dit fabeltje is de wereld in geholpen door sangoma's en heeft zich sindsdien hardnekkig verspreid. Bepaalde traditionele genezers adviseren hun klanten nog altijd om geslachtsgemeenschap met kinderen te hebben. Omdat één op de vijf Zuid-Afrikanen aids heeft en veel mensen geloven dat sex met een maagd hier tegen helpt, vallen kinderen massaal ten prooi aan verkrachtingen. Interpol noemde Zuid-Afrika de 'verkrachtingshoofdstad van de wereld'.

komt. Na ongeveer tien minuten komt dokter Shaban tevoorschijn. Ook al waren er mensen voor mij, ik mag als eerste binnenkomen. Hij denkt waarschijnlijk dat hij mij het meeste geld afhandig kan maken. Sangoma Shaban draagt een wit gewaad en een hoed met daaraan kralen. Hij gaat me voor richting de kamer waar hij zijn rituelen uitvoert. Het is er pikdonker. De man wijst naar een kleedje waarop ik moet gaan zitten en langzaam onderscheiden mijn ogen voorwerpen in de ruimte, die slechts verlicht is door één enkele kaars. Aan de muren hangen dierenhuiden. In de hoek staat een rieten hutje met daarin iets dat nog het meest lijkt op een groot vogelnest. Op een tafeltje, tussen mij en de sangoma in, liggen schelpen, schalen met kruiden en staan potjes met felgekleurde stoffen. 'Dus,' hij schraapt zijn keel, 'je hebt problemen met mannen.' Ik knik flauwtjes.

Een bizar kwartier volgt. Hij vertelt me eerst over alles dat hij in zijn loopbaan heeft bereikt. Hij heeft mensen van de vreselijkste ziektes afgeholpen, geliefden samengebracht en vervelende familieleden laten verdwijnen. Hij drukt me op het hart dat hij een zeer machtig man is en het is duidelijk dat hij hier zelf heilig in gelooft. De sangoma pakt mijn pols en staart een tijd geconcentreerd naar mijn handpalm. 'Ik zie dat mannen je altijd verlaten,' zegt hij uiteindelijk. Hij vraagt me naar een foto van de man die ik tevreden wil leren stellen. Ik pak mijn telefoon en laat een plaatje zien van mijn vriend waarmee ik al zes jaar een relatie heb. Dokter Shaban schudt even met zijn hoofd van 'oeh dat gaat moeilijk worden' en noemt dan een belachelijk hoge prijs (dertig euro). Ik moet spugen op het geld, de briefjes in het vogelnest leggen en vervolgens schreeuwend, in mijn eigen taal, mijn wensen uitspreken. Ik gil wat onzin terwijl hij al zingend een kruid over me heen strooit dat verdacht veel weg heeft van oregano. Dan mag ik weer gaan zitten. Hij gooit een aantal schelpen in het rond terwijl hij al neuriënd met zijn hoofd en ogen draait, alsof hij bezeten is. Dan stopt hij, kijkt geschrokken en zegt: 'Slecht nieuws

mevrouw. Je geliefde heeft een ander.' Hij gooit zijn hoofd in zijn nek en schreeuwt iets onverstaanbaars. 'Om van haar af te komen moet je iets doen,' zegt hij dan fluisterend. 'Wat?', vraag ik. Hij is een moment stil. 'We moeten een huid voor je offeren. Hoe sterker de huid, hoe groter de kans dat je man bij je blijft.' Ik spits mijn oren. 'Dus de mensenhuid is het sterkst?', vraag ik. Hij knikt peinzend. 'Ja, de mensenhuid werkt inderdaad het best.' Hij is even stil en kijkt me strak aan. 'Maar mevrouw, ik kan toch geen mens vangen?' Ik schud instemmend met mijn hoofd. 'Wat ik wel kan doen is een leeuw laten slachten.' De een na sterkste huid. Sangoma Shaban legt uit dat als hij die huid heeft - dat zal me zo'n 600 euro kosten - geen man ooit meer bij me weg zal gaan. Op eenzelfde manier overtuigen sommige van zijn collega's goedgelovigen er dus van riemen van kinderpenissen aan te schaffen.

DOODSANGSTEN

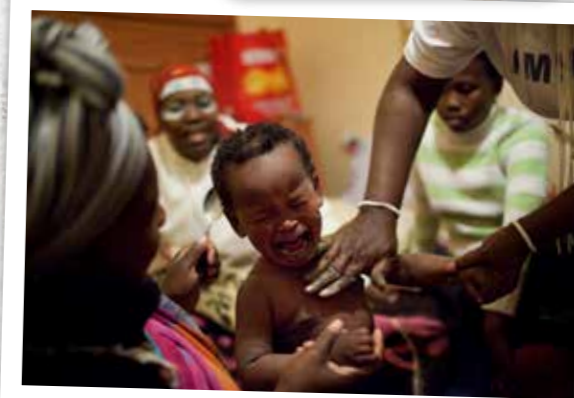
Het gruwelijke kinderpenissenverhaal van de vrouw in Bloemspruit in het rapport *Trafficking Body Parts* staat niet op zichzelf. Van de meer dan 413 ondervraagden, uit alle lagen van de samenleving, heeft 22 procent een verminkt persoon gezien, togetakeld voor mutidoel-einden, of ergens een lichaamsdeel zien liggen dat gebruikt werd voor een ritueel.

Een politieagent uit Venda in Zuid-Afrika vertelt over zijn ervaringen. Hij kwam een groep mensen

op het spoor die in lichaamsdelen handelden voor 'medische' redenen. Een beschrijving van een ooggetuige: 'Een groep handelaars vormde een cirkel om een baby en begon te dansen. Eén man tilde het kind op, sneed het open en verwijderde het hart en de longen.' Kinderledematen zijn rendabele koopwaar. Voor een lichaamsdeel wordt al snel 250 euro betaald. Men gelooft dat de kracht van een maagd groter is dan die van een seksueel actieve volwassene. Elk jaar verdwijnen er in Zuid-Afrika duizenden kinderen. 'Ze worden heus niet allemaal vermoord voor hun lichaamsdelen, een deel belandt bijvoorbeeld in de sexindustrie. Maar het is heel goed mogelijk dat het aantal kinderen dat jaarlijks sterft voor muti veel hoger ligt dan 300,' stelt Joan van Niekerk. Slachtoffers worden meestal levend geveld. Men gelooft hier namelijk dat hoe harder iemand schreeuwt tijdens de martelingen, des te groter de kans dat de muti positief uitpakt. Sterven is geen vereiste overigens, het gaat puur om de ledematen. Maar omdat organen zoals het hart, de longen of de huid populair blijven, is de dood een logisch gevolg van de verminkingen.

TABOE

Als ik op straat naar sangoma's informeer word ik met grote ogen aangekeken. Drie Zuid-Afrikanen beginnen meteen protesterend met hun armen te zwaaien en rennen weg. Eén blijft er staan, stottert dat het gevaarlijk is daarover te praten

ZIEK KIND. Niet elke baby wordt geslacht door de sangoma, sommigen worden genezen.

en maakt zich snel uit de voeten. In een taxi probeer ik het nogmaals. De man waarmee ik eerder een leuk gesprek had, negeert me volkomen nadat ik hem vraag naar de traditionele helers. Het is duidelijk dat hij me zo snel mogelijk uit zijn auto wil hebben. Bij Elina (29), een hippe blanke Zuid-Afrikaanse vrouw die werkt in de mode-industrie, heb ik meer succes. Geloven in sangoma's gebeurt in alle lagen van de bevolking. Ook bij hoogopgeleide rijken en blanken. Elina vertelt hoe haar schoonmaakster, nadat ze ontslagen was, een tovenaer bezocht en een vloek uitsprak over het bedrijf van Elina's moeder. 'Sangoma's bezitten sterke krachten, het is de magie van de duivel,' weet ze. Een paar weken lang kwamen er geen klanten meer. Tot haar moeder de demonen verjoeg door tot Jezus te bidden. Het is niet de enige keer dat Elina vervloekt is. 'Vorig jaar hadden we een week lang allemaal vreselijke pijn in onze rug, mijn hele familie. We wisten dat iemand een sterke kwaadaardige mutispreuk over ons had uitgesproken.'

Een week na mijn bezoek aan de tovenaer gaat mijn telefoon. Het is dokter Ak Shaban. Ik verwacht een laatste poging om me de leeuwenhuid aan te smeren. In plaats daarvan vraagt hij om mijn hulp. Hij wil zijn business uitbreiden naar Nederland. Of ik hem daarin wil assisteren. Verbaasd zeg ik dan dat ik hem niet kan helpen. Nu maar hopen dat Dr Shaban niet besluit dat hij een schedel, tong of penis nodig heeft om zijn wens in vervulling te laten gaan. **R**

GEIT VAN DE REKENING. Initiatie van nieuwe sangoma door het slachten van een geit.

